

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)
της 27ης Ιανουαρίου 2005 *

Στην υπόθεση C-125/04,

με αντικείμενο αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, την οποία υπέβαλε, με απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2003 , που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Μαρτίου 2004, το collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages (Βέλγιο), στο πλαίσιο της διαδικασίας

Guy Denuit,

Betty Cordenier

κατά

Transorient — Mosaïque Voyages et Culture SA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα)

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, N. Colneric και J. N. Cunha Rodrigues (εισηγητής), δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

γενικός εισαγγελέας: A. Tizzano
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Βελγική Κυβέρνηση εκπροσωπούμενη από την E. Dominkovits,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εκπροσωπούμενη από τους A. Aresu και J.-P. Kerpenne,

έχοντας υπόψη την απόφαση, που ελήφθη κατόπιν ακροάσεως του γενικού εισαγγελέα, να κριθεί η υπόθεση χωρίς την ανάπτυξη προτάσεων εκ μέρους του,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 90/314/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1990, για τα οργανωμένα ταξίδια και τις οργανωμένες διακοπές και περιηγήσεις (ΕΕ 1990, L 158, σ. 59, στο εξής: οδηγία).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ, αφενός, του G. Denuit και της B. Cordenier και, αφετέρου, του Πρακτορείου Ταξιδιών Transorient — Mosaïque Voyages et Culture SA (στο εξής: πρακτορείο), σχετικά με την τιμή ενός οργανωμένου ταξιδιού στην Αίγυπτο.

Νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 4, παράγραφος 4, στοιχείο α', της οδηγίας προβλέπει:

«Οι τιμές που καθορίζονται στη σύμβαση δεν αναθεωρούνται, εκτός αν η σύμβαση προβλέπει ρητά τη δυνατότητα αυξήσεως ή μειώσεως και καθορίζει τον ακριβή τρόπο υπολογισμού, και αυτό μόνο για να ληφθούν υπόψη οι μεταβολές:

- του κόστους μεταφοράς, συμπεριλαμβανομένων των καυσίμων,

- των τελών και φόρων που οφείλονται για ορισμένες υπηρεσίες, όπως οι φόροι αεροδρομίου, επιβίβασης ή αποβίβασης σε λιμένες και αερολιμένες,

- των εφαρμοζομένων στο συγκεκριμένο οργανωμένο ταξίδι τιμών συναλλάγματος.»

- 4 Η οδηγία μεταφέρθηκε στο βελγικό δίκαιο με τον νόμο της 16ης Φεβρουαρίου 1994, περί συμβάσεων οργανώσεως και πρακτορείας ταξιδίων (*Moniteur belge* της 1ης Απριλίου 1994, σ. 8928), του οποίου το άρθρο 11, παράγραφος 1, αντιστοιχεί στο εν λόγω άρθρο 4, παράγραφος 4, στοιχείο α', της οδηγίας και ορίζει:

«Το τίμημα που καθορίζεται στη σύμβαση δεν υπόκειται σε αναθεώρηση, εκτός εάν η σύμβαση ρητώς προβλέπει τη δυνατότητα αυτή καθώς και τον ακριβή τρόπο υπολογισμού, και τούτο μόνο στο μέτρο που η αναθεώρηση οφείλεται σε μεταβολές:

α) των εφαρμοζομένων για το ταξίδι τιμών συναλλάγματος και/ή

β) του κόστους μεταφοράς, συμπεριλαμβανομένου του κόστους των καυσίμων και/ή

γ) των τελών και φόρων που οφείλονται για ορισμένες υπηρεσίες.

Στην περίπτωση αυτή οι ανωτέρω μεταβολές πρέπει να έχουν επίσης ως αποτέλεσμα τη μείωση του τιμήματος.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 5 Ο G. Denuit και η σύζυγός του B. Cordenier, ενάγοντες στην κύρια δίκη, είχαν συμφωνήσει με το πρακτορείο για την οργάνωση ταξιδιού και διαμονής, όλων των σχετικών εξόδων συμπεριλαμβανομένων, στην Αίγυπτο, γι' αυτούς τους ίδιους και το τέκνο τους Thierry, στη συνολική τιμή των 2765 ευρώ, στην οποία περιλαμβάνονταν, ιδίως, αεροπορικά εισιτήρια με τόπο αναχωρήσεως και επιστροφής τις Βρυξέλλες καθώς και κρουαζιέρα στον Νείλο, από τις 2 έως τις 9 Μαρτίου 2003.
- 6 Στους ειδικούς όρους του πρακτορείου αναφερόταν ότι «αυτές οι παροχές έχουν υπολογιστεί βάσει της τιμής του δολαρίου που ίσχυε κατά την εκτύπωση του σχετικού ενημερωτικού φυλλαδίου [Ιανουάριος 2002 — τιμή ενός 1 ευρώ = 0,91 Δολάρια Ηνωμένων Πολιτειών (USD)]. Οποιαδήποτε αυξομείωση της τιμής αυτής, άνω του 10 %, πριν από την αναχώρηση μας επιτρέπει την αναπροσαρμογή των τιμών μας».
- 7 Μετά το πέρας του ταξιδιού, οι ενάγοντες της κύριας δίκης ζήτησαν από το πρακτορείο την επιστροφή ενός μέρους —συγκεκριμένα 217,61 ευρώ— του ήδη καταβληθέντος υπ' αυτών συνολικού τιμήματος, ισχυριζόμενοι ότι τούτο έπρεπε να έχει μειωθεί, στη σωστή αναλογία του ποσού των παροχών που είχε υπολογισθεί σε δολάρια, κατόπιν της μεταβολής της τιμής συναλλάγματος του νομίσματος αυτού, ληφθέντος υπόψη ότι, κατά την ημέρα της αναχωρήσεώς τους, η σχετική τιμή ήταν 1 ευρώ = 1,08 USD.
- 8 Το πρακτορείο αρνήθηκε την επιστροφή στους ενάγοντες της κύριας δίκης του ανωτέρω ποσού επικαλούμενο, μεταξύ άλλων, το άρθρο 11, παράγραφος 1, του νόμου της 16ης Φεβρουαρίου 1994.

- 9 Κατόπιν τούτου, οι ενάγοντες της κύριας δίκης προσέφυγαν ενώπιον του *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages*, το οποίο αποτελεί μη κερδοσκοπική ένωση βελγικού δικαίου.
- 10 Κρίνοντας ότι η υποβληθείσα στην κρίση του διαφορά απαιτεί την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας, το *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages* αποφάσισε την αναστολή της ενώπιόν του διαδικασίας και την υποβολή στο Δικαστήριο των ακόλουθων προδικαστικών ερωτημάτων:

«1) Όταν μια περιλαμβανόμενη σε σύμβαση μεταξύ καταναλωτή και οργανωτή και/ή πωλητή ρήτρα προβλέπει μόνον τη δυνατότητα αύξησης του τιμήματος και καθορίζει τον ακριβή τρόπο υπολογισμού, αποκλειστικώς προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι περιοριστικώς απαριθμούμενες στο άρθρο 4, παράγραφος 4, στοιχείο α', της οδηγίας μεταβολές, πρέπει το εν λόγω άρθρο να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει σιωπηρώς τη μείωση του τιμήματος σύμφωνα με τον ίδιο τρόπο υπολογισμού;

2) Όταν μια περιλαμβανόμενη σε σύμβαση μεταξύ καταναλωτή και οργανωτή και/ή πωλητή ρήτρα προβλέπει τη δυνατότητα αύξησης ή μείωσης του τιμήματος χωρίς να καθορίζει τον ακριβή τρόπο υπολογισμού, και αποκλειστικώς προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι περιοριστικώς απαριθμούμενες στο άρθρο 4, παράγραφος 4, στοιχείο α', της οδηγίας μεταβολές, πρέπει το εν λόγω άρθρο να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει την ακυρότητα της ρήτρας στο σύνολό της ή ότι περιορίζει την ακυρότητα αυτή μόνον όσον αφορά την αύξηση του τιμήματος;

3) Όταν μια περιλαμβανόμενη σε σύμβαση μεταξύ καταναλωτή και οργανωτή και/ή πωλητή ρήτρα προβλέπει, μόνον υπέρ του οργανωτή ταξιδίων και/ή του

πωλητή, τη δυνατότητα αυξήσεως ή μειώσεως του τιμήματος και καθορίζει τον ακριβή τρόπο υπολογισμού, αποκλειστικώς προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι περιοριστικώς απαριθμούμενες στο άρθρο 4, παράγραφος 4, σημείο α', της οδηγίας μεταβολές, πρέπει το εν λόγω άρθρο να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει την ακυρότητα της ρήτηρας στο σύνολό της ή ότι η ακυρότητα αυτή περιορίζεται μόνο όσον αφορά την αύξηση του τιμήματος;

- 4) Όταν μια περιλαμβανόμενη σε σύμβαση μεταξύ του καταναλωτή και διοργανωτή και/ή πωλητή ρήτρα προβλέπει, τόσο υπέρ του οργανωτή ταξιδιών και/ή του πωλητή όσο και υπέρ του καταναλωτή, τη δυνατότητα αυξήσεως ή μειώσεως του τιμήματος και καθορίζει τον ακριβή τρόπο υπολογισμού, αποκλειστικώς προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι περιοριστικώς απαριθμούμενες στο άρθρο 4, παράγραφος 4, στοιχείο α', της οδηγίας μεταβολές, πρέπει το εν λόγω άρθρο να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι υποχρεώνει τον οργανωτή ταξιδιών και/ή πωλητή να προβεί στη μείωση του τιμήματος εάν δεν την έχει ζητήσει ο καταναλωτής;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 11 Πρέπει, προκαταρκτικώς, να εξετασθεί το ζήτημα αν το collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages πρέπει να θεωρηθεί δικαστήριο, κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ.
- 12 Το Δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει αν το αιτούν όργανο είναι δικαστήριο, υπό την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ, λαμβάνει υπόψη μία σειρά στοιχείων, όπως η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ' αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου καθώς και η

ανεξαρτησία του [βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, C-54/96, Dorsch Consult (Συλλογή 1997, σ. I-4961, σκέψη 23 και η παρατιθέμενη σ' αυτή νομολογία), καθώς και αυτή της 30ής Μαΐου 2002, C-516/99, Schmid (Συλλογή 2002, σ. I-4573, σκέψη 34)].

- 13 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ένα διαιτητικό δικαστήριο, συσταθέν με σύμβαση, δεν αποτελεί δικαστήριο κράτους μέλους, κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ, εφόσον δεν υπάρχει καμιά υποχρέωση, ούτε νομική ούτε πραγματική, για τους συμβαλλόμενους να υποβάλλουν σ' αυτό τις διαφορές τους, οι δε δημόσιες αρχές του οικείου κράτους μέλους ούτε παρεμβαίνουν στην επιλογή της διαιτητικής οδού ούτε μπορούν να επεμβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην εξέλιξη της ενώπιον του διαιτητή διαδικασίας [βλ. αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 1982, 102/81, «Nordsee» Deutsche Hochseefischerei (Συλλογή 1982, σ. 1095, σκέψεις 10 έως 12), και της 1ης Ιουνίου 1999, C-126/97, Eco Swiss (Συλλογή 1999, σ. I-3055, σκέψη 34)].
- 14 Όσον αφορά την υπόθεση της κύριας δίκης, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η υποβολή της διαφοράς στην κρίση του *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages* απορρέει από συναφθείσα μεταξύ των διαδίκων σύμβαση διαιτησίας.
- 15 Η βελγική νομοθεσία δεν επιβάλλει την προσφυγή σ' αυτό το διαιτητικό δικαστήριο ως τη μοναδική οδό για τη ρύθμιση διαφοράς μεταξύ ιδιώτη και οργανωτή ταξιδίων. Βεβαίως, ένα κανονικό δικαστήριο, στην κρίση του οποίου έχει υποβληθεί διαφορά αποτελούσα το αντικείμενο συμβάσεως διαιτησίας, οφείλει να κηρύξει εαυτό αναρμόδιο κατ' εφαρμογή του άρθρου 1679, παράγραφος 1, του βελγικού κώδικα πολιτικής δικονομίας. Παρ' όλ' αυτά, η δικαιοδοσία του *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages* δεν είναι υποχρεωτική, πράγμα που σημαίνει ότι, ελλείψει συμβάσεως διαιτησίας συναφθείσας μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, ένας ιδιώτης μπορεί να προσφύγει στα κανονικά δικαστήρια για την επίλυση σχετικής διαφοράς.

- 16 Εφόσον στην υπόθεση της κύριας δίκης δεν υφίσταται καμιά υποχρέωση, ούτε νομική ούτε πραγματική, για τα συμβαλλόμενα μέρη να αναθέσουν την επίλυση των διαφορών τους στη διαιτησία οι δε βελγικές δημόσιες αρχές δεν εμπλέκονται στην επιλογή της οδού της διαιτησίας, το *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges et Voyages* δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δικαστήριο κράτους μέλους, κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ.
- 17 Κατόπιν των ανωτέρω, προκύπτει ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο ν' αποφανθεί επί των υποβληθέντων από το *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages* ερωτημάτων.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 18 Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει, όσον αφορά τους διαδίκους της κύριας δίκης, τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages*, στο τελευταίο εναπόκειται ν' αποφανθεί επί των σχετικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν, για την κατάθεση παρατηρήσεων στο Δικαστήριο, έτεροι πλην των εν λόγω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

Το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί των υποβληθέντων από το *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages* ερωτημάτων.

(υπογραφές)